

## СТРУЧНИ ТИМ ЗА САГЛЕДАВАЊЕ КВАЛИТЕТА АНАЛИЗЕ РИЗИКА КОЈЕ ОБВЕЗНИЦИ СПРОВОДЕ У СКЛАДУ СА ЧЛАНОМ 6. ЗАКОНА О СПРЕЧАВАЊУ ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА

Дана 9.3.2022. године Председник Координационог тела за СПН/ФТ формирао је Стручни тим за сагледавање квалитета анализе ризика које обвезници спроводе у складу са чланом 6. закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма.

За руководиоца Стручног тима одређена је Јелена Пантелић, сада финансијски форензичар у Јавном тужилаштву за организовани криминал (национални координатор процена ризика), а чланови су представници Народне банке Србије, Јавнобележничке коморе, Управе за спречавање прања новца, Комисије за хартије од вредности, Управе за игре на срећу, Министарства унутрашње и спољне трговине и Министарства трговине, туризма и телекомуникација.

Адвокатска комора Србије није именovala представника у Стручни тим, тако да је анализа сачињена без анализе примене члана 6. код адвоката.

### Циљ

Циљ Стручног тима је да кроз објективну и непристрасну анализу утврди да ли и у којој мери обвезници разумеју ризике од прања новца и финансирања тероризма и на који начин приступају анализи података и документације којом располажу. Кроз преглед докумената анализе ризика у односу на целокупно пословање које обвезници спроводе у складу са чланом 6. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Самопроцена“). На овај начин разматран је приступ обвезника у имплементацији стратешких докумената државе – Националне процене ризика од прања новца и финансирања тероризма, Процене ризика од прања новца и финансирања тероризма у сектору дигиталне имовине и Процене ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење.

У анализи се разматра следеће, а како би се реализовао циљ:

- на који начин обвезници имплементирају члан 6. Закона
- да ли обвезници разматрају ситуације које су описане у проценама ризика државе,
- да ли и колико обвезници препознају обрасце понашања карактеристичне за прање новца и коришћење производа и услуга у сврху прања новца,
- које индикаторе за препознавање сумње у ПН/ФТ обвезници препознају приликом анализе ризика клијената,
- како обвезници профилишу клијенте у односу на врсте ризика
- на који начин обвезници процењују изложеност институције утврђеним ризицима
- да ли и у којој мери обвезници сагледавају последице које институција може имати у случају да постане канал за прање новца и/или финансирање тероризма
- на који начин имплементирају закључке државе о процењеним ризицима
- др.

## Задатак Стручног тима

Акционим планом за борбу против прања новца и финансирања тероризма предвиђена је активност у Циљу 1 – Континуирано сагледавати ризике које обвезници спроводе у складу са чланом 6. ЗОСПНФТ, мера 1.2. смањење препознатих ризика и континуирано препознавање претњи и рањивости.

Према члану 6. обвезник је дужан да изради и редовно ажурира анализу ризика од ПН/ФТ у складу са законом, смерницама које доноси орган надлежан за вршење надзора над применом овог закона и проценом ризика од ПН/ФТ на националном нивоу. Анализа ризика мора да буде сразмерна природи и обиму пословања, као и величини обвезника, мора да узме у обзир основне еврсте ризика (ризик странке, географски ризик, ризик трансакције и ризик услуге) и друге врсте ризика које је обвезник идентификовао имајући у виду сепцифичност пословања које обавља.

У складу са ФАТФ препорукама (препука број 1) свака држава процену ризика користи како би унапредила сопствени систем за спречавање ПН/ФТ, посебно кроз утврђивање сектора код којих обвезници морају примењивати појачане радње и мере, одређивање сектора који носе виши, односно нижи ризик за прање новца и финансирање тероризма, како би се одредио приоритет за алокацију ресурса и даље улагање ресурса државе. Потребно је да држава осигура да сваки сектор поступа у складу са утврђеним ризицима. Држава чини доступним информације из процене ризика како би олакшала рад обвезницима, у смислу усмеравања рада обвезника према закључцима из процене ризика и упознавање са ризицима државе. На тај начин државе улажу напор да помогну објективној процени ризика код самог обвезника, како на нивоу клијента, тако и за пословање које обвезник обавља.

Усвајањем приступа заснованог на процени ризика, надлежни органи, финансијске институције и институције ван финансијског система треба да буду у могућности да осигурају да су мере за спречавање или ублажавање прања новца и финансирања тероризма сразмерне идентификованим ризицима, и да им мере омогућавају да доносе одлуке о најделотворнијој расподели сопствених ресурса.

Обвезник цени ризик своје институције, како на основу ризика државе, тако и на основу интрених процедра, односно матрица ризика које користи приликом процене ризика клијента. Коначна оцена ризика зависи од много фактора и не постоји јединствен приступ нити правила која обвезник прати на овом путу, већ се руководи прописима, закључцима из процене ризика државе, смерницама, одлукама, типологијама, препорукама и др, а како би се омогућило објективно сагледавање пословања и изложености прању новца и финансирању етроризма.

Ради оцене приступа обвезника, односно на који начин обвезници процењују ризике сопствене институције и приступају имплементацији ризика државне у интерним системима, као и да ли и колико приликом оцене ризика узимају у обзир закључке из процене ризика државе, како у финансијском делу система, тако и нефинансијском, анализом докумената о проценама ризика, анализом докумената о проценама ризика у односу на целокупно пословање које обвезници сачињавају сагледаће се процена приступа и разумевање ризика од стране обвезника.

## Организација рада

Прикупљена је документација обвезника и то:

- 6 банака
- 4 друштава за управљање добровољним пензијским фондовима

- 5 давалаца финансијског лизинга 6 платних институција у РС
- 4 институције електронског новца;
- 20 мењача.
- 4 кастоди банке
- 5 брокерско-дилерских друштава
- 7 овлашћених банака
- 10 друштава од ревизију
- 5 онлајн приређивача игара на срећу
- 7 поштанских оператора (курира)
- 40 посредника у промету и закупу непокретности
- 5 факторинг друштава
- 40 рачуноводствених агенција
- 10 јавних бележника

Приликом бирања узорка за анализу водило се рачуна да равномерно буду заступљени обвезници са домаћим и страним капиталом, као и обвезници који су регистровани у различитим формама организовања привредних субјеката. Документација је анонимизирана, односно осим члана Стручног тима из конкретног надзорног органа, остали чланови нису имали сазнања о обвезнику који је документ сачинио.

Као што је напред наведено, Адвокатска комора Србије није именовала представника и овај извештај не садржи закључке процени ризика у односу на целокупно пословање коју сачињавају адвокати.

На основу анализе докумената сачињени су закључци и констатоване околности које је потребно унапредити у извештајима.

Извештај садржи два дела:

- I. ОПШТИ ЗАКЉУЧЦИ – заједничке препоруке за све групе обвезника и недостатке за све групе обвезника и
- II. СПЕЦИФИЧНЕ ЗАКЉУЧКЕ – анализе по обвезницима у односу на прегледани материјал

## ЗАКЉУЧАК СТРУЧНОГ ТИМА

Извештај Стручног тима доставиће се свим обвезницима преко надзорних органа који контролишу примену Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма ради унапређења знања свих обвезника и побољшања рада на анализи процене ризика у односу на целокупно пословање обвезника.

У Акционом плану за борбу против прања новца и финансирања тероризма који ће уследити након спровођења ажуриране процене ризика државе за период 2021-2023. година предвидеће се иста активност прегледа и анализе процена ризика у односу на целокупно пословање и доношење Смерница и препорука као подршка обвезницима у разумевању рада на интерном документу и значају процене ризика у односу на целокупно пословање.

## ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ

Према члану 6. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 113/2017, бр. 91/2019. и 153/2020. и 92/2023 – у даљем тексту: Закон) обвезници су дужни да израде и редовно ажурирају анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма у складу са овим законом, смерницама које доноси орган надлежан за вршење надзора над применом овог закона и проценом ризика од прања новца и финансирања тероризма израђеном на националном нивоу.

Анализа ризика треба да буде сразмерна природи и обиму пословања, као и величини обвезника.

Како би се унапредио интерни документ обвезника – анализа процене ризика институције потребно је унапредити обим података који се прикупља, као и одређене интерне анализе и то:

- Унапредити/ проширити евиденције обвезника
- Унапредити рад са подацима у вези са анализом клијената (структура, форма, држава порекла, степен ризика и др)
- Анализирати податке и анализе у вези са стварним власништвом
- Анализирати позицију обвезника у грани у којој обавља делатност (поређења са другим субјектима, поређења са другим гранама и сл)
- Објаснити степен знања и структуру запослених
- Унети закључке у вези са проценом клијената из угла процене ризика правних лица и правних аранжмана
- Унети закључке - удео других регистрованих делатности у пословању обвезника
- Унети конкретне закључке о ризицима и разлозима за одређени ризик из угла обвезника кроз призму ризика државе
- Унети анализу квалитета сумњивих извештаја
- Унети удео готовине у пословању обвезника
- Унети и план мера за наредни период са навођењем конкретних активности
- Унапредити закључке о конкретним ризицима за одређеног обвезника и (не)поклапање са ризицима државе, као и потребним објашњењима
- Размотрити последице којима би био изложен обвезник у случају да се утврди да су клијенти/клијент окривљени и/или повезани са нелегалним активностима
- Објаснити методологију по којој је извршена процена, било да се ради о описним или нумеричким показатељима који се користе у сврху разврставања ризика. Изузетак су обвезници игара на срећу који користе у сврху процене ризика матрицу ризика прописану Смерницама.
- Објаснити позицију институције у финансијском/нефинансијском систему, у систему државе, нпр. остварен промет у односу на позицију гранског сектора (у ситуацијама када је то сагледиво са аспекта обвезника), поређења са прометом у одређеном сектору и сл, јавне базе и јавни подаци, како би се могло закључити како је обвезник позициониран у одређеном сектору, да ли је узео у обзир пословне приходе институције и пословне приходе на тржишту. У ову сврху могу се користити нпр. Информације које надзорни органи и јавни регистри објављују на својим интернет презентацијама, стручна јавност и сл.
- Објаснити анализу организационе структуре код обвезника, задужења за послове из ЗОСПНФТ, начин размене информација између одељења и да ли су по овим питањима уочени одређени ризици

- Објаснити положај и улози овлашћеног лица, начину комуникације са другим службама – нпр лицима који закључју пословни однос са клијентима, обуке које су одржане, нпр. код јединица које имају већи број запослених да ли су извршени извесни видови специјализације – анализа сумњивих, готовинске, одговори на захтеве државних органа, објаснити координацију унутар система и евентуалне ризике који произилазе у односу на позицију овлашћеног лица и начин размене информација и др.
- Унапредити евиденције и информације о клијентима, нпр за клијенте који се баве трговином и прометом оружја, да ли су лица регистрована за послове за која је потребна лиценца и/или дозвола надлежне институције и да ли су по овом основу институције изложене ризику и у којој мери у односу на број, величину, структуру пословања клијента
- Унапредити евиденције и закључке о броју клијената код обвезника који су били предмет захтева надлежних институција и закључци (да ли су клијенти, који вид пословања, да ли су пре тога идентификоване сумње у пн)
- Унети анализе о повратним информацијама УСПН, у случају пријава ИСА и закључци о исходу ИСА
- Одвојити анализе о ИСА за ПН и ИСА за ФТ, као и образложења по овом основу
- Анализирати вредности ИСА код обвезника и обиму пословне активности, од ког је утицаја сумњива активност на активност обвезника, нпр у односу на укупне пословне приходе и сл.

## УОЧЕНИ НЕДОСТАЦИ ЗА СВЕ ГРУПЕ ОБВЕЗНИКА

1. У процени ризика институције примењује се формални приступ, општи и параметри. Не узима се у обзир специфичност институције у односу на пословање које обавља и структуру клијената. Наиме, делује да се анализа сачињава и разуме више као законска обавеза, а не као начин да упознају стање у компанији и изложеност ризицима карактеристичним за одређену институцију.
2. Не сагледавају се последице на институцију које би могле настати, пре се користе у ову сврху општи закључци о последицама, без конкретизације.
3. У већини случајева није познато на који начин су донети закључци о утврђеним ризицима, нити надзорни орган може закључити на који начин су закључци сачињени – критеријуме
4. Евиденције које воде обвезници за сврху процене су углавном евиденције из члана 99. ЗОСПНФТ и обвезници не унапређују евиденције за сврхе процене ризика. Иако не постоји законска обавеза у овом смислу, ради извођења закључака а имајући у виду различитост производа и услуга који се користе у финансијском и нефинансијском сектору, структуру клијената, форме привредних субјеката, физичка лица, за сврхе процене корисно је унапредити статистичке податке - интерне евиденције како би могли да изведу објективне закључке о изложености институције ризицима
5. Недостаје изложеност обвезника географским ризицима по државама које је ФАТФ означио као високоризичне – да ли и у којој емри се појављују код обвезника, као и по пореским рајевима
6. Код обвезника који обављају и друге делатности, недостаје информацја који део пословне активности – пословних прихода се односи на одређене активности како

би се могло закључити колику удео у пословању имају пословне активности на основу којих су одређени као обвезници по ЗОСПНФТ.

## Клијенти

1. Код већине обвезника документа не садрже структуру клијената по свим врстама ризика, како би се закључило о профилу клијената код обвезника
2. Недостају закључци обвезника о производима и услугама које користе њихови клијенти. Недостају описи нпр. да ли и у којој мери се одређени производи и/или услуге учестало користе, да ли је то уобичајено, да ли постоји ризик од начина коришћења одређеног производа и/или услуге за сектор, односно шта је карактеристично за временски период и пословање институције за који се сачињава процена
3. Код већине обвезника недостаје анализа власничке и оснивачке структуре клијената привредних субјеката
4. Недостају закључци о клијентима код којих је пословни однос закључен без физичког присуства странке, да ли су разлози оправдани, да ли користе услуге адвоката и сл
5. Недостају статистике о броју клијената из високоризичних сектора – странке, трансакције, коришћени производи, даље у зависности од обвезника – начин обављања пословне активности, промет, уобичајне трансакције да ли су код обвезника на основу матрица ризика такође сврстани у категорији високог ризика и/или ови клијенти код обвезника нису указали на високоризично пословања
6. Недостају информације о броју клијената из сектора дигиталне имовине или лица која обављају активности у вези, са дигиталном имовином – профил клијената, начин пословања
7. Недостају закључци о ризику производа и услуга за финансирање тероризма – специфичности, да ли су детектоване индиције које би указале на сумњу у финансирање тероризма
8. Не врши се профилиције, нити се доносе закључци о броју високоризичних клијената који су у високом ризику по ЗОСПНФТ од клијената који су на основу матрице ризика обвезника сврстани у категорију вишег ризика и које околности су превасходно утицале на опредељивање ризика.

## Прекогранични елементи

1. У анализама недостаје структура оф шор држава као високоризичних странака и закључци о утицају ових клијената на пословање обвезника
2. Недостају закључци о географском ризику када се ради о државама са активном терористичком претњом нпр у којој мери су заступљени клијенти из ових држава, да ли се ове државе појављују приликом утврђивања стварног власника и/или у оснивачкој структури и који је уобичајен начин пословања

## Стварни власник

1. Код већине обвезника недостаје дубља анализа стварног власништва – анализа држављанства стварних власника, да ли су нпр. заступљени домаћи или страни држављани, да ли су утврђене разлике у поступку утврђивања стварног власника у погледу примена ЗОСПНФТ у односу на податке који су уписани у ЦЕСВ,

колико је идентификовано ових случајева, да ли су информације достављене УСПН у вези са сумњом у СВ и други закључци

2. Недостају закључци о правним аранжманима у структури клијената - да ли су утврђени правни аранжмани, из којих држава, да ли и коју пословну активност обављају лица која у својој структури садрже траст

### Пријава сумњивих активности

3. Код одређеног броја обвезника недостаје анализа која се односи на извештаје о сумњивим активностима – подаци о броју ИСА, обрасцу понашања који је препознат као неуобичајен код обвезника, да ли су коришћене листе индикатора надзорних органа или листе индикатора које су даље самостално развили обвезници, да ли се одређени индикатор понавља у пријавама ИСА, који, зашто, који су износи детектовани као сумњиви, да ли је готовина идентификована кроз сумњиве извештаје у значајној мери, закључци
4. Недостају анализе препознатих типологија ПН/ФТ код обвезника, да ли и у којој мери су идентификоване типологије које су објављене као карактеристичне за одређени сектор, да ли су препознате типологије других сектора, које
5. Код обвезника који имају обавезу пријаве готовинских трансакција недостају анализе пријављених готовинских трансакција – број, вредности, учесталост, да ли су одређене готовинске након протока времена препознате као сумњиве, да ли је то спорадична појава или се учестало примећује и сл.
6. Недостају информације о регистрованој и „реалној“ пословној активности клијената, нпр након ажурирања података о клијентима – да ли су се одређене околности промениле у закључцима које и сл

### Привредни субјекти

1. Недостаје имплементација процене ризика правних лица и правних аранжмана код већине обвезника, процене форми привредних субјеката – структура код обвезника, регистроване делатности, удео доо, удео предузетника, да ли су идентификована пољопривредна газдинства, у којој мери и сл. Недостају закључци која форма привредних субјеката је најризичнија када се ради о конкретном обвезнику.

### Последице и план активности

1. Недостају закључци о последицама на институцију од евентуалне „реализације ризика“ имајући у виду конкретне анализе код обвезника и структуру клијената
2. Недостаје план за наредне кораке – план активности које је потребно спровести у наредном периоду за умањење или елиминисање ризика
3. Закључци су уопштени, без осврта на конкретне клијенте институција и у том смислу изложеност обвезника ризицима од прања новца и финансирања тероризма

### Интерна организациона структура и документа

1. Иако је опредељено да процена ризика буде сразмерна величини обвезника код одређене групе обвезника се стиче утисак да се ради о извештају који служи за потребе надзорног органа, а не ради извођења закључака о профилу

ризика и изложености институције и више се ради о „техничком документу“ него анализи

2. Не постоје закључци о подацима интерне ревизије, код обвезника који имају интерну ревизију, и да ли је интерна ревизија уочила пропусте када се ради о раду у области ПН/
3. Не наводе се закључци о резултатима до којих је довела унутрашња контрола и да ли и у којој мери закључци утичу на процену ризика обвезника
4. Недостају информације о сарадњи са другим државним органима и евентуалним проблемима који могу утицати на ефикасно обављање активноти

## СПЕЦИФИЧНИ ЗАКЉУЧЦИ ПО ГРУПАМА ОБВЕЗНИКА

НБС - Извештај о сагледавању квалитета анализа ризика које обвезници спроводе у складу са чланом 6. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма - Обвезници над којима надзор врши Народна банка Србије

### Банке

Све банке израђују и редовно ажурирају анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: анализа ризика) и у обзир узимају процену ризика од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: ризик од ПН/ФТ) израђену на националном нивоу. Анализе ризика банака које су узете као примери узимају у обзир основне врсте ризика (ризик странке, географски ризик, ризик трансакције и ризик производа/услуге).

Примедбе се односе углавном на то да поједине анализе могу бити јасније, са више квалитативних података и табеларних приказа, у односу на описе појединих поступака који се примењују и који су у највећем броју случајева већ обухваћени појединим процедурама и другим интерним актима којима се регулишу процеси и поступци који се примењују приликом управљања ризиком од ПН/ФТ. Такође, приликом анализе појединих фактора ризика нису узети у обзир релевантни закључци процене ризика од ПН/ФТ израђене на националном нивоу. На пример, приликом разматрања ризика клијената у неким анализама ризика нису обухваћена, или не у довољној мери, привредна друштва која су у процени ризика од ПН/ФТ израђеној на националном нивоу означена као високоризична или они организациони облици привредног организовања који су означени као растућа претња када је у питању изложеност ризику од ПН/ФТ. И код осталих фактора ризика нису обухваћени, у појединим случајевима, баш сви елементи који треба да доведу до коначног нивоа инхерентног ризика.

Банке посвећују пажњу комплексности својих производа и врше детаљну анализу ризика у складу са врстама финансијских услуга које нуде. Њихове анализе укључују разноврсне

аспекте као што су типови трансакција, секторски ризици и врсте клијената, што доприноси свеобухватности.

Анализе ризика у банкама могу бити додатно унапређене детаљнијим адресирањем сложене власничке структуре клијената. Ово је посебно корисно за боље управљање ризицима код банака које раде са међународним клијентима или сложеним корпоративним структурама.

### Друштва за осигурање

Друштва за осигурање израђују и редовно ажурирају анализу ризика. Анализа ризика узима у обзир основне врсте ризика - ризик странке, географски ризик, ризик трансакције, ризик производа/услуге, ризик у вези с начином успостављања пословног односа.

У већем делу задовољени су захтеви за квантитативним подацима на основу којих се доноси закључак о нивоу изложености ризику од ПН/ФТ. Потребно је смањити делове текста који се односе на навођење процедура друштва за осигурање из области спречавања прања новца као и њихових делова. У једном случају анализа ризика садржи текст који је већим делом прекопиран из Одлуке о смерницама за примену Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма за обвезнике над којима Народна банка Србије врши надзор („Службени гласник РС“, бр. 13/2018, 103/2018, 57/2019, 137/2020 и 49/2021) уз делимична прилагођавања за производе/странке друштва за осигурање, без конкретних параметара који указују на изложеност ризику од ПН/ФТ, те класификације странака у одређену категорију ризика сходно идентификованим и процењеним факторима ризика.

### Даваоци финансијског лизинга

Сви даваоци финансијског лизинга израђују и редовно ажурирају анализу ризика и у обзир узимају процену ризика од ПН/ФТ израђену на националном нивоу.

Примедба је да је од пет прегледаних анализа ризика већина више описног карактера, са фокусом на методологију по којој се анализа ризика сачињава, без конкретних квантитативних података и показатеља који подупиру коначни закључак анализе. Ни једна анализа ризика не помиње лизинг непокретности, односно да ли пружа или не пружа ту услугу. Само у једној анализи ризика помињу се пољопривредна газдинства. Ни остали налази процене ризика од ПН/ФТ израђеној на националном нивоу нису у пуној мери обухваћени посматраним анализама ризика.

Већина анализа ризика не садржи део о уоченим слабостима система и мерама које се предлажу за њихово отклањање.

### Друштва за управљање добровољним пензијским фондовима

Друштва за управљање добровољним пензијским фондовима (у даљем тексту: друштва) израђују и редовно ажурирају анализу ризика. Анализа ризика друштава узима у обзир основне врсте ризика - ризик странке, географски ризик, ризик трансакције, ризик производа/услуге, ризик у вези с начином успостављања пословног односа. Друштва пружају услуге стриктно дефинисане прописима, те нема увођења нових услуга које ће се пружати странкама, те ни посебне анализе и процене за овај сегмент.

Замерка се у појединим случајевима односи на одсуство квантитативних података друштава сегментираних по врстама ризика на основу којих се може утврдити ниво ризика странке, узимајући у обзир околности које се наводе а које опредељују ниво ризика странке. Потребно је растеретити анализу ризика навођењем делова процедура којима се уређују послови спречавања прања новца. Такође, процењена је вероватноћа појаве ризика, а да након наведених негативних последица ризика и инструмената за управљање ризиком није утврђен ниво изложености ризику од ПН/ФТ како код релевантних врста ризика тако и при сагледавању целокупног ризика од ПН/ФТ друштва.

Пензијски фондови имају добро осмишљене процедуре за процену дугорочних инвестиционих ризика. Њихов фокус на стабилност и сигурност дугорочних улагања осигурава да су њихове анализе усмерене на заштиту имовине фондова.

Када је реч о улагањима која долазе из иностранства или преко сложених власничких структура, друштва за управљање пензијским фондовима би могла да адресирају ове сегменте детаљније у анализама ризика.

Ниво квалитета прегледаних докумената којима је вршена анализа ризика је различит за различите обвезнике. Поједине анализе садрже доста општих места, не садрже набројане ризике по броју обвезника и нису јасно дефинисане везе између тих података и изведених закључака о степену ризика.

У неким документима недостаје предлог за предузимање даљих мера и радњи на основу израђених анализа, а у циљу управљања и контролисања процењеног ризика. Нису дефинисану начини управљања процењеним ризицима, односно нема прегледа јасних мера које обвезник има намеру да спроведе на основу добијених резултата у циљу третирања ризика.

## Платне институције и Институције електронског новца

Примећено је да обвезници посматраног сектора у изради анализа ризика полазе од резултата Националне процене ризика од ПН/ФТ, ипак, у појединим аспектима, достављених анализа, недостаје детаљније образложење појединих ризика којима су изложени или којима би могли бити изложени у свом пословању.

У току оцене достављених анализа ризика уочено је да је код већине институција анализа ризика интегрисана у оквиру процедура/политика за поступања у циљу СПН/ФТ, без посебно одвојеног документа који би самостално обрађивао анализу ризика. Оваква пракса резултирала је нејасноћом у разграничењу процедуралног дела документа од саме анализе ризика, што, пре свега, указује на техничке недостатке у изради документа. Препознати технички недостатак дефинисања документа анализа ризика као саставни део других процедура/политика обвезника, може довести до отежане примене резултата спроведене анализе ризика за даље управљање ризицима којима је обвезник изложен.

Оценом квалитета анализа ризика обвезника сектора платних институција и институција електронског новца, утврђено је да 40% институција нису у потпуности сагледале све потенцијалне факторе географског ризика приликом састављања анализе ризика, што указује на потребу за детаљнијим описом овог аспекта, који би одговарао њиховом стварном поступању у погледу управљања овим фактором ризика, утврђеним током поступака посредног и непосредног надзора, где нису примећена значајна одступања од прописа. Поред тога, у анализама ризика појединих обвезника, недостају јасни и прецизни критеријуми за процену трансакција које могу одступати од уобичајеног понашања клијената, укључујући разумевање њихове сврхе и пословни профил

клијента. Ово се посебно односи на потребу да се боље сагледају специфичне околности које указују на усклађеност трансакција са финансијским могућностима клијента. Анализа ризика код 35% институција захтева прецизирање начина на који су фактори ризика коришћени за процену, уз посебан осврт на анализу ризика трансакција. У достављеним анализама ризика у делу који се односи на трансакције, недостаје јасно прецизирање да ли су закључци у анализи ризика донети на основу примене технолошких решења за праћење трансакција или мануелним праћењем, или комбиновањем ова два начина. Поред тога, институције углавном у овом делу анализа ризика нису прецизирале да ли се процена ризика односи на *ex ante* и *ex post* фаза праћења трансакција.

Осим наведеног, посебно се истиче подобност квалитета достављених анализа ризика у складу са проценом ризика профила клијената и примене одговарајућих мера у том смислу. С друге стране, примећено је да код појединих институција недостаје редовно ажурирање анализа ризика, што може довести до одређених кашњења у реаговању на промене у пословном окружењу.

## Овлашћени мењачи

Анализе ризика узимају у обзир резултате процене ризика од ПН/ФТ израђене на националном нивоу.

Већина анализа ризика садржи конкретне (интерне) податке и информације које је овлашћени мењач прикупио у свом пословању.

У већини анализа ризика разматрају се основне врсте (фактори) ризика -географски ризик, ризик трансакције и ризик странке.

Основне примедбе односе са на то да је добар део анализа ризика описног карактера. Велики број докумената анализа ризика садржи непотребне делове прописа, који чине већи део документа, док се наводи мали број прецизних квантитативних података који су од суштинске важности за оцену ризика (нпр. број извршених трансакција од 15.000 евра или више, број пријављених сумњивих трансакција и сл.). Такође, може се констатовати да се анализе ризика овог типа обвезника ажурирају најчешће са изменом прописа, док се ажурирање не спроводи са сваком променом организационе структуре обвезника (отварање или затварање мењачких места), што условљава и процену ризика. Истовремено, одређени број овлашћених мењача, сачињава документ анализе ризика са свако мењачко место појединачно. Поједине анализе ризика не садрже елементе који приказују организациону структуру овлашћених мењача, које могу бити од утицаја на степен изложености прању новца. Процене не садрже податке о извршеним унутрашњим контролама и спроведеним мерама након те контроле.

Поједине анализе ризика не садрже или у довољној мери не садрже опис механизма унутрашње контроле, система обука и осталих мера за умањење почетног ризика, односно не садрже конкретне податке о броју унутрашњих контрола спроведених по обавези из Закона, броју обука и сл. Претпоставља се да овлашћени мењачи сматрају да се ови подаци достављају надзорном органу подношењем годишњих извештаја о извршеној унутрашњој контроли и мерама након те контроле.

Добар део овлашћених мењача не помиње посебно и не врши анализу ризика од финансирања тероризма, односно од пролиферације који је од значаја за овлашћене мењаче имајући у виду природу мењачког посла и још увек актуелну мигрантску кризу.

## Брокерско-дилерска друштва, друштва за управљање инвестиционим фондовима, кредитне институције и ревизорска друштва

На основу анализе докумената о анализи ризика достављених од стране различитих категорија субјеката под надзором Комисије за хартије од вредности (брокерско-дилерских друштава, друштава за управљање инвестиционим фондовима, кредитних институција и ревизорских друштава), утврђено је следеће:

### Општи закључци о анализама ризика

#### 1. Структура и садржај анализа ризика

Већина анализираних докумената садржи кључне елементе прописане регулаторним оквирима:

- Идентификацију и процену инхерентних и резидуалних ризика.
- Преглед фактора ризика повезаних са клијентима, трансакцијама, географским подручјима и каналима дистрибуције.
- Предложене мере за ублажавање ризика.

Међутим, уочени су примери различитог нивоа детаљности и дубине анализа међу категоријама друштава:

- Кредитне институције и друштва за ревизију често имају детаљније и свеобухватније анализе.
- Поједина брокерско-дилерска друштва користе шаблонске процене са минималним прилагођавањем специфичностима сопственог пословања.

#### 2. Методолошки приступ

- Друштва углавном користе стандардне квалитативне методологије за процену ризика, што омогућава усклађеност са регулаторним захтевима.
- Нека друштва за управљање инвестиционим фондовима и брокерско-дилерска друштва показују ограничен ниво квантитативне анализе и недовољну интеграцију напредних алата за процену ризика.

#### 3. Идентификација стварних власника и ПЕП

- Све анализе укључују мере за идентификацију стварних власника и политички изложених лица (ПЕП), али њихова примена варира:
- Кредитне институције имају најбоље разрађене протоколе у овој области.
- Поједина брокерско-дилерска друштва и друштва за ревизију имају недовољно детаљне процедуре.

#### 4. Обука и свест запослених

- Анализе ризика указују на спроведене обуке у вези са ризицима прања новца и финансирања тероризма, али често без детаљне анализе ефикасности тих обука.

### Препоруке за унапређење анализа ризика

#### 1. Повећање специфичности процена ризика

- Друштва треба да избегавају генеричке и шаблонске анализе и да се више фокусирају на специфичне ризике везане за сопствено пословање.

## 2. Унапређење методологија

- Препоручује се интеграција квантитативних метода, као и употреба софтверских решења за процену ризика.

## 3. Боље прилагођавање променама

- Друштва би требало да ажурирају своје анализе на основу најновијих регулаторних и тржишних промена.

## 4. Ефикасније праћење и процена обука

- Предлаже се детаљније праћење учинка обука запослених и евалуација њиховог утицаја на способност препознавања и ублажавања ризика.

## Инвестициони фондови

Посматрана инвестициона друштва извршила су анализу ризика узимајући у обзир целокупно пословање и основне врсте (факторе ризика) и углавном су повезани са одређеном банкарском групацијом. Једно инвестиционо друштво, које није повезано са банкарском групом, анализу ризика дало је у форми правилника који само садржи описе поступака везане пре свега за процену појединих фактора ризика, али без било каквих квантитативних и других података који би указали на конкретно стање, односно анализу. Такође, предметна анализа (правилник) не садржи било какав опис нити конкретне податке о мерама које се предузимају да би се ризик ублажио, а сходно овоме не садржи ни коначну оцену изложености инвестиционог друштва ризику од ПН/ФТ.

## Овлашћене банке (кастоди послови)

Анализа изложености кастоди послова ризику од ПН/ФТ је углавном саставни део опште анализе ризика банака коју израђују по чл. 6. Закона, тако да све примедбе изнете за банке релевантне су и за кастоди послове, с тим што се чини да су кастоди послови обрађени у задовољавајућој мери.

## Брокерско дилерска друштва

Већина анализа садржи доста општих места. Поједине анализе садрже таксативно набројане ризике по броју обвезника, без јасно дефинисане узрочно-последичне везе између тих података и изведених закључака о степену ризика.

У документима недостаје предлог за предузимање даљих мера и радњи на основу израђених анализа, а у циљу управљања и контролисања процењеног ризика. Нису дефинисану начини управљања процењеним ризицима, односно нема прегледа јасних мера које обвезник има намеру да спроведе на основу добијених резултата у циљу третирања ризика.

## Ревизори

- Поједине анализе у свему одговарају задатим стандардима, али квалитет истих варира од обвезника до обвезника
- У појединим случајевима није јасна методологија рада, односно како је постављен систем за категоризацију и рангирање ризика., тј. нису сасвим

јасни критеријуми на основу којих су процењене вероватноћа и последице, односно начин утврђивања нивоа изложености ризику

- Већина анализа садржи доста општих места
- Поједини обвезници у својим анализама ризика нису проценили изложеност ризику од прања новца и финансирања тероризма у односу на целокупно пословање, због чега нису одредили сегменте свог пословања којима би требало да дају приоритете у предузимању активности ради ефикаснијег управљања ризицима
- Не помињу се интерни акти којима се предвиђају и додатне категорије ризика, иако их закон дозвољава, што указује на чињеницу да се обвезници ограничавају само на категорије обавезне по закону
- У појединим случајевима недостају јасне мере и акције у циљу управљања процењеним ризиком

Имајући у виду сагледане анализе, а у циљу подизања њиховог квалитета на виши ниво, општи је закључак да квалитет истих значајно варира, а пре свега у зависности од сектора коме обвезник припада. Квалитет појединих анализа је незадовољавајући, односно неопходно је унапређење постојећег стања и подизања нивоа знања обвезника у овом сегменту.

## Јавни бележници

Приликом избора јавнобележничких канцеларија од којих је затражено да доставе своје анализе ризика, Комора је водила рачуна о географској заступљености, па су анализе ризика доставиле ЈБ канцеларије са подручје сва три основна суда у Београду (Први, Други и Трећи), ОС у Крагујевцу, ОС у Новом Саду, ОС у Суботици, ОС у Прокупљу, ОС у Ужицу, ОС у Новом Пазару и ОС у Бујановцу.

Анализом достављених докумената о проценама ризика у односу на целокупно пословање које су јавни бележници као обвезници сачинили, као и анализом обрасца за процену ризика странака, Комора као надзорни орган је мишљења да јавни бележници имају свест о значају улоге јавних бележника у систему борбе против прања новца, и да правилно примењују прописане процедуре. Такође, анализа указује да су јавни бележници на адекватан начин прихватили обавезе успостављене ЗСПН/ФТ и да су својим ангажовањем допринели бољем разумевању када је реч о изложености ризику од прања новца.

Простор за напредак постоји, пре свега у делу који се односи на даље усавршавање, не само јавних бележника, већ и овлашћених лица и заменика овлашћених лица у јавнобележничким канцеларијама, а како би се на што бољи начин разумео ризик професије, односно изложеност ризику од ПН/ФТ, што би омогућило и боље разумевање ризика од ПН/ФТ у односу на целокупно пословање обвезника.

На тај начин унапредило би се знање о сврсисходности документа и разлозима који су довели до имплементације стандарда у делу који се односи на изложеност институције ризицима од прања новца и финансирања тероризма.

Посебну пажњу у анализи потребно је посветити анализи података по предметима – клијентима за област некретнина/предмети из сектора непокретности (број купопродајних уговора/уговора о закупу према структури клијената, вредност уговора,

начин извршења трансакције....) услед високог ризика којим је означен сектор непокретности.

## Поштански оператори

Анализирано је препознавање и управљање ризицима од прања новца и финансирања тероризма, којима су изложени привредни субјекти који врше делатност поштанског саобраћаја, и то три привредна субјекта која пружају поштанске услуге у међународним поштанским саобраћајем, три привредна субјекта која пружају поштанске услуге у унутрашњем поштанском саобраћају и један привредни субјекат, који поред поштанских услуга у унутрашњем и међународном поштанском саобраћају, врши пријем, пренос и уручење поштанске упутнице у унутрашњем и међународном поштанском саобраћају.

Увидом у достављену документацију, може се закључити да нису сви поштански оператори приликом процене ризика од прања новца или финансирања тероризма, у потпуности сагледали све аспекте ризика (претње, рањивости и последице).

У доброј мери, али више теоретски, су разматрани ризици, на основу којих би корисници поштанских услуга могли злоупотребити пословни однос у сврху ПН/ФТ (обухваћене су врсте ризика које су представљене смерницама: географски ризик или ризик државе, ризик корисника поштанских услуга и ризик услуге/трансакције итд).

Приликом анализе врста ризика који се односи на ризик корисника услуге/трансакције приликом успостављања, као и у току трајања пословног односа, утврђено је да се прописане радње врше континуирано, али код појединих поштанских оператора није извршена јасна категоризација и процена ризика за типове странака/корисника услуга, који могу злоупотребити услуге оператора за ПН/ФТ.

Разматран је географски ризик, у већини случајева вршене су процене изложености ризику услуга у међународном саобраћају у зависности од подручја на коме се налази матична држава корисника поштанске услуге, пошиљаоца/примаоца, поштанске пошиљке. Разврставани су међународни корисници услуга по критеријумима да ли поједина земља или географска локација носи виши ризик од прања новца и финансирања тероризма, укључујући државе према којима су примењене санкције, ембарго или сличне мере као и оне које не примењују адекватне мере за спречавање прања новца и финансирање тероризма или су са високим степеном корупције и криминала.

Међутим, у појединим анализама које се односе на пружање поштанских услуга у унутрашњем поштанском саобраћају, нису дати статистички подаци и није анализиран утицај, који се односе на кориснике услуга са подручја која су изложена повећаним ризиком (на пример: погранична подручја).

Поједини поштански оператори у својим анализама нису проценили изложеност ризику ПН/ФТ у односу на целокупно пословање, па самим тим, нису проценили који су сегменти најрањивији, односно којима треба дати приоритете при предузимању активности ради ефикаснијег управљања ризицима.

Такође, у неким случајева, недостају мере и методе у циљу управљања процењеним ризицима, односно недостају мере које поштански оператор има намеру да спроведе у циљу третирања ризика.

Имајући у виду да је основни циљ анализе ризика суштинско препознавање и разумевање изложености ризику СПН/ФТ и успостављање адекватних мера за што ефикасније управљање ризицима, закључујемо да неке анализе показују да разумевање ризика није на задовољавајућем нивоу, односно да је потребна додатна едукација ради постизања

потребног нивоа знања поштанских оператора као обвезника у овом сегменту. Међутим, треба узети у обзир и чињеницу да су поштански оператори постали обвезници по Закону о СПН/ФТ од 2020. године, те да су ово прве анализе ризика које су сачињавали, и да свакако садрже одређене недостатке.

## Посредници у промету и закупу непокретности у односу на целокупно пословање

Посредници у промету и закупу непокретности су, на основу испитаног узорка, приликом сачињавања Анализе ризика од прања новца и финансирања тероризма узимала у обзир податке и документе који се тичу Процене ризика од ПН/ФТ, Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма, Правилник о методологији за извршавање послова у складу са Законом, Смернице, Препоруке за пријаву сумњивих трансакција као и интерну документацију из горе наведене области.

Приликом идентификације сегмената пословања у којима се може појавити претња од ПН/ФТ узети су у обзир:

- Природа, обим и сложеност пословања
- Разноврсност пословања и географска распрострањеност
- Профил странака и услуга
- Обим и вредност трансакција
- Ниво ризика повезаног са сваким подручјем пословања
- Величина пословне мреже.

С тим у вези, проценом појединачних ризика препознати су следећи:

- 1) Географски ризик
- 2) Ризик странке
- 3) Ризик трансакције
- 4) Ризик услуге и
- 5) Ризик на националном нивоу, примењиво само ако је странка обвезник Закона.

Анализом достављених анализа ризика може се констатовати да су доминантна два модела анализе ризика обвезника:

- 1) Опширнији модел анализе - у којем су приказани подаци о услугама које пружа обвезник, странкама, пословном односу, трансакцијама.

Такође, приказан је резултат процене ризика странке, ризика трансакције, ризика услуге и ризик државе, при чему је приметно да обвезници не разврставају податке о странкама према држављанству, односно држави регистрације, већ се само прави разлика између Републике Србије, суседних држава (ван ЕУ) и држава ван европског континента.

Може се похвалити да свака анализа ризика, из ове групе модела, садржи приказан укупан ризик обвезника од ПН/ФТ, односно да обвезници оцењују свој ризик на основу свих наведених критеријума.

- 2) Сажетији модел анализе – у којем су приказане процене географског ризика, ризика странке, ризика трансакције и ризика услуге, све према броју сумњивих индикатора, односно у којем моделу се претежно набрајају индикатори који би могли да упуте на сумњу од ПН/ФТ, док изостаје нека озбиљнија анализа обвезника, и оцена сопственог ризика.

Имајући у виду достављене анализе, може се заључити да су анализе ризика скоро истоветног садржаја (кроз пар различита модела), и доброг табеларног састава евидентираних података. Уочљиво је и да су у анализама ризика обвезника који се поред посредовања у промету, баве и посредовањем у закупу непокретности, изостављени подаци о услузи: посредовање код издавања у закуп „стана на дан“ који се може сматрати ризичним производом обвезника. Поједине анализе се састоје из набрајања индикатора, без конкретне анализе пословања самог обвезника.

Приликом израде анализе, посредници су доставили опште податке о целокупном пословању који су од значаја за саму процену ризика; податке о услугама које посредник пружа, странкама, пословним односима и трансакција значајним за израду анализе ризика.

Сви посредници извршили су класификацију странака према степену изложености ризика од прања новца и финансирања тероризма, и то:

- 1) Ниски ризик – примењују се поједностављене мере и рање
- 2) Средњи ризик – примењују се опште радње и мере и
- 3) Високи ризик – предвиђена је примена појачаних радњи и мера.

С тим у вези, на основу обрађеног узорка, можемо констатовати да је Ризик државе, односно **географски ризик** код посредника у промету и закупу непокретности истакнут као низак за држављане Републике Србије, односно средњи када су у питању државе из окружења и државе ван Европског континента.

Када је реч о **ризик у странке**, препознат је низак ризик код домаћих и страних физичких лица, односно средњи када су у питању друштва са ограниченом одговорношћу и предузетници. Висок ризик као резултат процене ризика странке најчешће је препознат код пуномоћника физичког лица.

**Ризик трансакције**, код којег су као критеријуми који су узети у обзир: вредности трансакција, начини вршења истих, куповина добара или робе велике вредности показују низак ризик у свим случајевима трансакција, било да је у питању готовина, банкарски трансфер, кредити банака и слично.

**Ризик услуге** – Од посебног значаја истичу се врста услуге, начин пружања услуге и додатне мање ризичне услуге. Као резултат процене ризика услуга од стране обвезника истиче се средњи ризик.

Уочава се недовљна свет приступа препознавању сумњивих трансакција што захтева континуирану едукацију и обучавање овлашћеног лица, заменика, односно осталих запослених у примени мера праћења странака, са циљем спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Процена ризика је базирана искључиво на географском ризику.

Потребно је унапредити део анализе ризика на основу сопствених индиција које је уочио обвезник током израде процене ризика у односу на целокупно пословање.

Такође, приказан је резултат процене ризика странке, ризика трансакције, ризика услуге и ризик државе, при чему је приметно да обвезници не разврставају податке о странкама према држављанству, односно држави регистрације, већ се само прави разлика између Републике Србије, суседних држава (ван ЕУ) и држава ван европског континента. Наведени подаци се узимају у обзир приликом анализе ризика клијента, али постоји недовољно знање о значају врста ризика и категоризације ризика са аспекта ризика институције.

## Игре на срећу

Код одређеног броја обвезника запажено је следеће:

- Поједине анализе одговарају задатим стандардима, али квалитет истих може значајно да варира од обвезника до обвезника
- Већина анализа садржи доста општих места
- Приликом процене ризика на нивоу обвезника, осим декларативног, у одређеним случајевима, није јасан начин узимања у обзир резултата Процене ризика од ПН/ФТ на националном нивоу, односно на који начин се утврђени ризици државе рефлектују на самог обвезника (који су то фактори узети у обзир из НПР, нарочито анализа извештаја о сумњивим трансакцијама, као и њихов број и сл.)
- Такође, у појединим анализама не виде се други извори информација, односно није посвећена дужна пажња информацијама из екстерних извора, као што су препоруке ФАФТ, подаци из медија, осврт на евентуалне измене закона и њихов утицај на процену ризика, повратне информације које обвезници добијају о пријављеним сумњивим трансакцијама, модели понашања препознати у оптужницама подигнутим за прање новца, типологије, међународна истраживања, ФАТФ и др.
- Поједине анализе нису сразмерне обиму пословања и величини обвезника.
- Обвезник није сачинио анализу ризика свог пословања у складу са смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма, које доноси орган надлежан за вршење надзора
- Поједине врсте ризика (нпр. ризик трансакције и географски ризик) нису адекватно обрађене, односно категоризација истих није у корелацији са образложењем
- У појединим случајевима нису одређени сегменти пословања којима би требало дати приоритет у предузимању активности ради ефикаснијег управљања ризицима
- У одређеним случајевима - непостојање плана обука, система унутрашње контроле, потребно побољшање евиденција
- У појединим случајевима није јасно постављен систем за категоризацију и рангирање ризика, односно начин утврђивања нивоа изложености ризику
- Предлог мера и акција на основу анализа, а у циљу управљања процењеним ризиком - у неким случајевима недостају мере и методе у циљу управљања процењеним ризицима, односно нема прегледа јасних мера које обвезник има намеру да спроведе на основу добијених резултата у циљу третирања ризика

Примећене су и одређени недостаци у анализираним документима :

- Степеновање ризика недовољно јасно/провлачење података кроз матрицу без упутства;
- Степеновање ризика недовољно јасно постављени критеријуми;
- Непостојање евиденција, рокова чувања за обављење анализе;
- Нису истакнуте уочене мере и начини за превазилажење процењеног ризика;
- Непостојање плана обука и система унутрашње контроле;
- Непостојање евиденција, рокова чувања за сачињене анализе;

- Нејасне мере за ублажавање ризика;

Имајући у виду сагледане анализе, а у циљу подизања њиховог квалитета на виши ниво, општи је закључак да квалитет истих значајно варира, односно има великих разлика у зависности од обвезника.

Анализа ризика подразумева разумевање ризика и представља једну од кључних функција у процесу процене ризика, потребно је да обвезници у исту укључе анализу популације (ко су учесници у ризику), факторе који утичу на понашање, као и анализу последице настанка ризичног догађаја, односно неопходно је да анализе имају јасно дефинисану и уједначену структуру. Уочено је да је у већини материјала процена ризика непотпуна и недовољно јасна, да је потребна боља контрола утврђивања идентитета странака, као и степеновање ризика.

Сходно наведеном, закључак је да је квалитет појединих анализа незадовољавајући, односно да је неопходно значајно унапређење постојећег стања и подизања нивоа знања обвезника у овом сегменту.

### Рачуноводствене агенције и факторинг друштва

- Увидом у достављене анализе у односу на целокупно пословање обвезника је утврђено неразумевanje појединих група обвезника, будући да су исти, на захтев надзорних органа, доставили интерни акт из члана 5. став 3. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, број 113/17, 91/19, 153/20 и 92/23, у даљем тексту: Закон).
- Утврђено је да постоји потреба за другачијом анализом ризика на нивоу обвезника када су у питању обвезници из финансијског сектора и када су у питању обвезници из нефинансијског сектора, те да је приликом израде препорука потребно посебно одвојити део који се односи на специфичности везане за пословање финансијског сектора.
- Уочено је да доста обвезника преписује појмове и дефиниције прања новца, финансирања тероризма и остале појмове из Закона, типологије, да преписују показатеље географског ризика, ризика странке и ризика услуге (и ризика трансакције) прописане смерницама надзорних органа, а који се односе на анализу ризика на нивоу пословног односа (странке), листе индикатора, листу земаља са преференцијалним пореским системом, као и саме резултате Националне процене ризика.
- Закључке из процене ризика државе не треба преписивати, будући да су исти већ прописани релевантним актима, већ да их треба обрадити с аспекта самог обвезника, односно да их треба конкретизовати кроз саму анализу.
- Неки обвезници израђују анализу ризика у односу на своје целокупно пословање, узимајући у обзир показатеље географског ризика, ризика странке и ризика услуге (и ризика трансакције) прописане смерницама надзорних органа,
- У документу није потребно набрајати прописе из области спречавања прања новца и финансирања тероризма и донете интерне акте, осим у случају да приликом анализе ризике пословања нису уочени одређени ризици – нпр. проблем примене итд.

- Анализа ризика на нивоу обвезника треба да се ради најмање једанпут годишње (по Смерницама Управе најкасније до 31. марта текуће године за претходну годину), што значи да је референтни период за наведену анализу од 1. јануара претходне године до 31. децембра претходне године, тако да се подаци за самопроцену узимају за посматрани период.

Потребно је да процена ризика у односу на целокупно пословање садржи:

- усклађеност интерних процедура из области спречавања прања новца и финансирања тероризма са позитивним прописима из наведене области;
- резултате националне процене ризика, односно ризик од претњи и секторску рањивост сектора којем обвезник припада;
- ризичност форме у којој је сам обвезник организован, а према резултатима Националне процене ризика;
- врсту производа и услуга које обвезник пружа и број странака којима се пружа конкретни производ и услуга са израженим процентуалним учешћем истих у односу на укупан број странка, са посебним освртом на производе и услуге које обвезник нуди у свом пословању, а који могу бити злоупотребљени;
- величину обвезника; власничку структуру обвезника, те да ли обвезник има комплексну власничку структуру; седиште обвезника, да ли обвезник има и, уколико има, број огранака; број запослених код обвезника непосредно задужених за обављање послова у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма у односу на укупан број запослених, број запослених који су у непосредном контакту са странкама у односу на укупан број запослених, начин организације послова и одговорности, динамику запошљавања нових запослених, квалитет обуке итд;
- укупан број странака;
- број странака према њиховом седишту и процентуално учешће истих у односу на укупан број странака;
- број странака по величини (микро, мало, средње, велико правно лице у смислу Закона о рачуноводству) и њихово процентуално учешће у односу на укупан број странка;
- број странака са комплексном власничком структуром и њихово процентуално учешће у односу на укупан број странка;
- број странка које су обвезници Закона и њихово процентуално учешће у односу на укупан број странка, као и њихова анализа с аспекта оцене претњи и секторске рањивости утврђене резултатима Националне процене ризика;
- број странака по форми и њихово процентуално учешће у односу на укупан број странка, као и њихова анализа с аспекта ризичности форми процењене Националном проценом ризика (према резултатима националне процене ризика из 2021. године, друштва са ограниченом одговорношћу и предузетници су форме привредних субјеката са високим степеном претње за прање новца, акционарска друштва и задруге са средњим степеном претње, остали облици (командитна друштва и ортачка друштва) са ниским степеном претње, док правна форма

регистрованих пољопривредних газдинстава представља растућу претњу, јер контрола токова новца ка овим субјектима је мала или скоро никаква, те је уочено да се користе за прање новца од организованих криминалних група. Поред наведеног, према резултатима националне процене ризика из 2021. године, изложеност непрофитних организација злоупотребама у сврхе финансирања тероризма је оцењена као ниска ка средњој);

- број странка разврстаних по регистрованој претежној делатности и њихово процентуално учешће у односу на укупан број странка;
- број странка које послују са већим обимом готовине (чије се пословање у већем делу одвија у готовини) са описом њихове делатности и њихово процентуално учешће у односу на укупан број странка;
- процену изложености обвезника прекограничним претњама (број странака које су резиденти и број странка које су нерезиденти и њихово процентуално учешће у односу на укупан број странака, број странка чији су стварни власници домаћи држављани и број странка чији су стварни власници страни држављани и њихово процентуално учешће у односу на укупан број странака, а ако има стварних власника који су страни држављани податак из којих су држава);
- број странка које у чијој се власничкој структури појављује траст и њихово процентуално учешће у односу на укупан број странка;
- степен ризика странака (број странака ниског, средњег и високог степена ризика, нарочито узимајући у обзир број офшор правних лица, функционера, странака које нису биле физички присутне приликом успостављања пословног односа и број странака које су из држава које имају стратешке недостатке у систему спречавања ПН/ФТ, односно које не примењују стандарде из области ПН/ФТ, и процентуално учешће истих у односу на укупан број странака);
- број странака код којих је било сумњивих активности/трансакција и процентуално учешће истих у односу на укупан број странака;
- број сумњивих активности/трансакција констатованих интерним извештајима и број сумњивих трансакција пријављених Управи за спречавање прања новца;
- резултате унутрашње контроле са посебним освртом на утврђене недостатке који се односе на идентификацију странка, њихових заступника и стварних власника, неизрађене анализе ризика на нивоу пословног односа (странке), непредузимање додатних радњи и мера када су у питању високоризичне странке по самом Закону (функционери, офшор правна лица и др.);
- коначна оцена ризика на нивоу обвезника (низак, средњи, висок или неки од модалитета);
- акциони план (мере) за ублажавање и отклањање ризика (управљање ризицима).
  - За финансијски сектор препоручујемо и класификацију трансакција према вредности и броју, а за друштва за ревизију – структуру ревизорских мишљења.

- Ниво квалитета анализа различит је од обвезника до обвезника
- Није јасан начин узимања у обзир резултата Процене ризика од ПН/ФТ на националном нивоу, односно на који начин се утврђени ризици државе рефлектују на самог обвезника (који су то фактори узети у обзир из НПР, нарочито анализа сумњивих извештаја, број сумњивих извештаја и сл.)
- Анализе нису сразмерне обиму пословања и величини обвезника и не садрже обрађене све основне врсте ризика
- Нису описани типови или категорије странака са којима обвезник послује и није процењено колико је вероватно да ће ти типови или категорије странака злоупотребити обвезнике за прање новца или финансирање тероризма
- Обвезници нису проценили изложеност ризику од прања новца и финансирања тероризма у односу на целокупно пословање, односно нису одредили сегменте свог пословања којима би требало да дају приоритете у предузимању активности ради ефикаснијег управљања ризицима
- Већина анализа садржи много општих места, без навођења конкретних података
- Поједине анализе садрже само таксативно набрајање података и без јасно дефинисане узрочно-последичне везе између тих података и изведених закључака о степену ризика
- У појединим случајевима није јасна методологија рада, односно како је постављен систем за категоризацију и рангирање ризика., тј. нису сасвим јасни критеријуми на основу којих су процењене вероватноћа и последице, односно начин утврђивања нивоа изложености ризику

## Факторинг

Од пет посматраних анализа ризика три су углавном описног карактера, и то једна која не садржи уопште податке на основу којих је донет закључак о изузетно ниском нивоу ризика, две које садрже неке критеријуме и матрице које се односе на категоризацију странака. Две анализе ризика су садржајније и разматрају факторе ризика, али са мало квантитативних података о конкретном пословању факторинг друштва.